

УДК 342.951:351.88](477)

DOI: 10.18524/2413-9998/2020.2(45).

О. В. Рудінська,

кандидат економічних наук, доцент

доцент кафедри менеджменту та інновацій

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Французький бульвар 24/26, 65058, м. Одеса, Україна

e-mail: elena.rudinskaya@gmail.com

О. В. Паук,

студентка спеціальності «Менеджмент»

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65058, Україна

e-mail: aleksandra.pauk@ukr.net

МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ РОБОЧОЇ СИЛИ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ЗНИЖЕННЯ

На сьогоднішній день питання відтоку робочої сили за кордон постає дуже гостро. Україна щодня втрачає дорогоцінні робочі кадри, що безперервно впливає на погіршення ситуації у багатьох секторах економіки. Враховуючи нинішнє положення України, необхідною умовою вирішення ситуації, що склалася, є пошук шляхів для запобігання розвитку демографічної та кадрової кризи в країні. У даній статті розглянуто основні причини, які спричиняють міграційні процеси робочої сили в Україні. Виявлено фактори, що впливають на формування міграційних процесів, описано сучасний стан міграції трудових ресурсів населення України, наведено перелік найбільш поширених країн-потенційних роботодавців для українців. Також, на основі даного дослідження, наведено основні шляхи зниження тенденцій міграції робочої сили України та запропоновано заходи для вирішення цих проблем.

Ключові слова: трудова міграція; міграційні процеси; українські мігранти; державне регулювання; країна-донор; країна-реципієнт.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сьогодні процеси міграції робочої сили охоплюють увесь світ, не обмежуючись територіями тих держав, звідки мігрують громадяни. Дані процеси значно впливають на формування загального стану міжнародної економіки в цілому, та національних економік держав зокрема. Хоча міграційні процеси робочої сили виступають важливим джерелом трудових ресурсів для країни-реципієнта та основним джерелом капіталовкладень для країни-

донора мігрантів, проте їхній вплив значно важливіший та несе разом із позитивними моментами низку недоліків та небезпек для економік та урядів обох країн-учасниць цього процесу. Тому основним завданням дослідників та фахівців, які досліджують цю проблематику, є виявлення максимально позитивних ефектів та зведення до мінімуму його негативних наслідків.

Україна не є винятком: становлення та розвитку української державності не минули ці процеси. Протягом своєї незалежності, в Україні можна виокремити кілька міграційних хвиль працездатного населення. Це свідчить про її активну та значну участь в розвитку таких процесів в світі. Зарубіжний досвід показує на те, що розвинуті держави прикладають немало зусиль для регулювання сили впливу таких процесів на їх національну економіку. Щодо України, то вітчизняні науковці та економісти досі не надають значної важливості розвитку та протікання цього явища та немає методологічних рекомендацій щодо скорочення його впливу. Саме тому аналіз та дослідження обраної теми є актуальним та важливим на сучасному етапі розвитку національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями, що стосуються міграційних процесів робочої сили займалися багато дослідників, серед яких можна виокремити наступних: С. Жабіна, Н. Ісакова, О. Скороход, А. Сухоруков, В. Козик, С. Мельник, С. Фомін, А. Задоя, В. Тарасевич, Л. Шевченко, О. Гриценко, Т. Камінська, С. Макуха, Р. Кулик, О. Малиновська, Є. Киян, І. Сушко, І. Марков, У. Садова та багато інших. Кожен із представлених дослідників здійснив свій внесок у вивчення даної теми, проте це питання вимагає постійного безперервного дослідження, оскільки національні та світові тенденції даних процесів не стоять на місці, а постійно і швидко змінюються.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз сучасних чинників, що здійснюють вплив на міграційні процеси робочої сили в Україні, їх роль в світовому масштабі, а також визначення напрямів вдосконалення державного регулювання міграційних процесів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Міграційні процеси робочої сили виникають в умовах та прагненні економічно

активного населення, яке має можливість працювати в будь-якому регіоні чи країні задля забезпечення своїх життєвих потреб та здійснення своєї життєдіяльності, здійснювати свою трудову діяльність в іншому регіоні / країні.

Основною та найбільш стимулюючою причиною виїзду за кордон працездатного населення є пошук кращих умов працевлаштування та вищий рівень заробітної плати. Така мета переміщення робочої сили між державами залишається незмінною протягом тривалого часу, хоча й форми міграцій змінюються (тимчасові, сезонні, постійні).

Як свідчить світова практика, міграція робочої сили має свої позитивні і негативні моменти як для країни-реципієнта (яка приймає робочу силу), так і для країни-донора (яка постачає робочу силою). Якщо перейти до розгляду міграційних процесів в Україні, то тут варто зазначити, що дані процеси завдають нашій державі більше негативних моментів, ніж позитивних, які ми розглянемо далі детальніше.

Міграція визначається як одна з основних тенденцій та проблем України протягом останнього часу. Як зазначає Є. Киян, таке явище є наслідком внутрішніх труднощів у країні та браку віри у покращення економічних перспектив. До того ж, українські мігранти впливають й на сусідні країни, через що можуть виникнути асиметрії на їх ринках праці та мати місце інші негативні наслідки. Тому виникає необхідність оцінити масштаби міграції української робочої сили та перспективи такого процесу як для України, так і для країн-реципієнтів [10].

Так, згідно з даними Департаменту з економічних і соціальних питань ООН від 30.01.2020 р., що були опубліковані у щорічному звіті про процеси міграції в світі, майже 5 млн. українців на даний момент проживають за межами України. В цей самий час в Україні найбільші частки мігрантів представлені такими країнами, як: Росія – близько 3,4 млн осіб, Казахстан, Білорусія та Узбекистан – близько 250 тис., Молдова – близько 200 тис. Тут варто додати те, що Україна зайняла 78 місце в щорічному рейтингу «Індекс демократії-2019», який був опублікований журналом «The Economist», покращивши свої показники на шість позицій, порівняно із 2018 роком [4].

Але насправді цифри мають значно інші значення. За даними [9]: «офіційні цифри не відповідають дійсності, бо враховують тільки тих емігрантів, котрі перед виїздом заповнили документи, без яких факт еміграції не зафіксують і про нього не відзвітує Державний комітет статистики України». Так, було проведено дослідження на основі даних Державної міграційної служби України про перетин кордону громадянами України (про в'їзд та виїзд). Відповідно до цього, було здійснено висновки, що протягом року більше українців виїжджає, і не всі повертаються назад. Так, із кожних ста громадян України, які їдуть за кордон, принаймні один не повертається [11].

Для того, щоб мати змогу запропонувати заходи з метою зниження негативних наслідків міграційних процесів в Україні, спочатку необхідно детальніше розглянути основні чинники та фактори, які характеризують найпоширеніші причини виїзду економічного активних українців за кордон.

Проаналізувавши та узагальнивши дані інтернет-ресурсів [4, 9, 11], можна сформулювати перелік основних причин міграційних процесів робочої сили в Україні, які змушують громадян виїжджати за кордон задля подальшого забезпечення своєї життєдіяльності. Узагальнений перелік причин міграційних процесів робочої сили з України представлено на рис. 1.

1) Зростання рівня безробіття в країні
2) Низький економічний розвиток країни
3) Нестабільність економічних, соціальних та політичних факторів
4) Незадовільний рівень заробітної плати
5) Слабка матеріально-технічна база для розвитку та досліджень
6) Недостатній доступ до напрацювань закордонних колег
7) Обмежений рівень фінансування на просування ідей та інновацій
8) Військові конфлікти на території України
9) Низький рівень освітніх послуг
10) Прагнення до кращого зростання
11) Пошук партнера та кращого життя
12) Бажання задовольнити особисті потреби різного роду (зміна обстановки тощо)

Рис. 1. Основні причини виїзду українського населення за кордон

Джерело: розроблено та доповнено автором на основі [4; 9; 11].

Для того, щоб оцінити розмір та тенденції міграційних процесів робочої сили на території України, варто розглянути ключові аспекти та визначальні фактори таких процесів.

Оскільки найголовнішою причиною являється рівень заробітної плати у країнах, куди спостерігаються найбільші міграційний відтік з України, то розглянемо детальніше співвідношення рівня заробітної плати, що представлено на рис. 2.

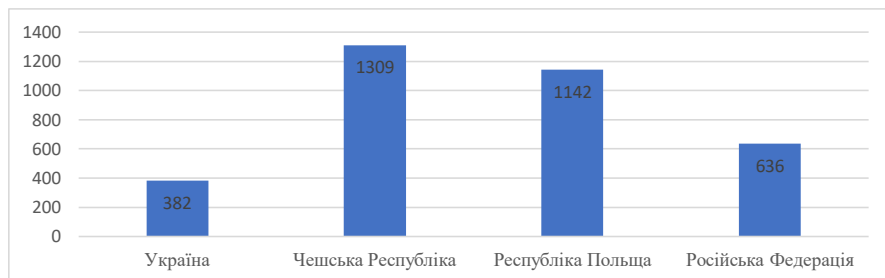

Рис. 2. Середній рівень заробітної плати в 2019 р. в Україні та країнах-реципієнтах ЄС, євро

Джерело: розроблено на основі [2].

Дослідження, які здійснила соціологічна група «Рейтинг» [7], показує, що найбільш привабливими державами, куди хотіли б виїхати українці, є, в першу чергу, Німеччина, Польща, Чехія. Повний перелік країн представлено на рис. 3.

Рис. 3. Найбільш привабливі країни для міграції української робочої сили, %

Джерело: сформовано на основі [7].

Міграція трудових ресурсів українців за кордон приносять низку позитивних моментів, як, наприклад, притік капіталу до країни. Так, згідно з даними Національного банку України, обсяг приватних переказів коштів в Україну із-за кордону в 2019 році становив 11,98 млрд доларів (згідно офіційних і неофіційних джерел), що на 7,8 % більше, ніж у 2018 році, що становило 11,1 млрд доларів, хоча й темпи росту обсягу переказів зменшились, порівняно із 2017-2018 рр., які були відповідно 23 % і 20 % [8].

Тепер, розглянувши найголовніші проблеми, які спричиняють міграційні процеси робочої сили в Україні, варто перейти до пошуку шляхів їх зниження.

1) Зростання рівня безробіття в країні. Дію даного чинника можна знизити шляхом впровадження державних заходів, зокрема:

- підтримка малого та середнього бізнесу;
 - підтримка національного товаровиробника;
 - підтримка сільського господарства;
 - детінізація економіки та легалізація певних видів діяльності
- (рис. 4).

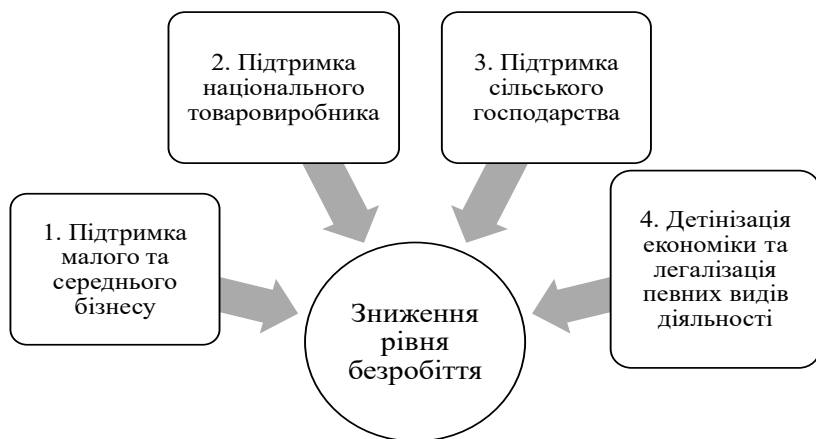

Рис. 4. Фактори впливу на скорочення темпів зростання безробіття в Україні

Джерело: розроблено автором.

2) Низький економічний розвиток. Щодо шляхів скорочення розриву в економічному розвитку між Україною та іншими країнами світу, то наша держава робить все, щоб зменшити цей розрив, але багаторічне відставання та повільні темпи неможливо так швидко подолати. Так, зростання економічного розвитку України характеризується скороченням її державного боргу в 2019 році, порівняно із минулими роками, зростанням рівня довіри до банківського сектору тощо.

3) Нестабільність економічних, соціальних та політичних факторів. Тут мається на увазі нестабільність національної валюти та значні коливання її курсу в залежності від різних зовнішніх факторів. Нові політичні лідери впроваджують нові закони та зміни, які значно відрізняються від їх попередників. Зменшити силу дії цих факторів можливо при формуванні довіри та лояльності населення до політичних змін, а також формування державного нагляду та контролю за валютною системою країни.

4) Незадовільний рівень заробітної плати. Зменшити силу впливу на відтік українських працездатних громадян в цьому напрямку можна таким чином: більшість працівників, які залишаються на території України працювати, зайняті в приватному секторі. Тут необхідно знайти шляхи впливу на їх працевлаштування та умови оплати праці. Такі заходи можна здійснити шляхом прийняття нового трудового законодавства, що й намагались зробити наші урядовці в січні 2020 року, проте через виникнення міжнародної проблеми, пов'язаної із пандемією, ці питання перейшли на другий план.

5) Слабка матеріально-технічна база для розвитку та досліджень. Це важлива проблема, яка спричиняє відтік не лише працездатного населення, а й «відтік умів» в ті країни, де вони мають змогу розвивати та вдосконалювати свої ідеї, приносячи вигоду вже не «нам», а їх країнам-«покровителям». Для цього необхідно усвідомити, що виділення коштів на розвиток інноваційної діяльності в Україні є необхідною складовою розвитку економічного стану країни. Це потрібно враховувати під час розроблення та планування бюджетів, як державного, так і місцевих. Але, необхідно зауважити, що на сьогоднішній день, Україна постає перед проблемою відтоку саме робочих

кадрів. Відповідно до статистичних даних за 2018 рік, порівнюючи інноваційну діяльність України з країнами Європейського Союзу, спостерігається зниження відсотку зайнятих у даній сфері діяльності у розрахунку на 1000 осіб, при цьому зменшується не тільки відсоток зайнятих дослідників, а також відсоток зайнятих техніків. У той же час, розглядаючи питому вагу витрат на виконання науково-дослідницької діяльності у ВВП країни, Україна займає останнє місце серед країн ЄС з показником 0,45 % від ВВП [5].

6) Недостатній доступ до напрацювань закордонних колег. Тут мається на увазі не обмеженість доступу до даних, а неможливість на практиці побачити результати їх досягнень, оскільки для цього необхідно мати потрібне устаткування та обладнання. Для цього потрібно вдосконалювати та оновлювати всі сфери діяльності в країні, хоча й не зразу і радикально, проте поступово і безперервно.

7) Обмежений рівень фінансування на просування ідей та інновацій. На нашу думку, для того, щоб щось вдосконалити, потрібно знайти найоптимальніші шляхи для цього, тобто якщо на все потрібні кошти, то необхідно проаналізувати всі сторони, що потребують фінансування, та класифікувати їх за першочерговістю та швидкістю отримання від вкладень позитивного ефекту. Надалі має відбутися пошук альтернативних джерел фінансування. Дієвим механізмом вирішення цієї проблеми може стати державно-приватне партнерство.

8) Воєнні конфлікти на території України. Цей чинник спричиняє не лише негативний емоційно-психологічний настрій українців, а й «відірвав» в Україні багато територій, на яких здійснювалась знана кількість виробничої та промислової діяльності. Хоча й швидко вирішити ці питання не вдасться, проте варто йти на перемовини, на компроміси та вирішувати, а не затягувати це питання.

9) Низький рівень освітніх послуг. Причиною виникнення цього чинника є прагнення українців до всебічного розвитку. Проте варто перейняти успішну практику зарубіжних країн: навчатись особи повинні досконало в тому напрямку, який їх цікавить та є найбільш перспективним і найкращим для прояву таланту, а не вчити всього по-трохи, при тому одночасно не зна-

ючи нічого. Таким чином, варто вдосконалювати систему освіти та науки України, з метою покращення рівня знань українців. При цьому, на думку автора, є необхідним, у деякому значенні, повернення до радянської системи навчання, коли вступити до університету мали змогу тільки ті абітурієнти, які мали високий рівень знань, а усі інші вступали до професійно-технічних закладів та технікумів на технічні спеціальності, забезпечуючи тим самим країну професійними робочими кадрами. Отже, має розвиватися й професійно-технічна сфера освіти. Така система сформувала б нові можливості для високих темпів розвитку індустріального виробництва та розвитку інновацій в країні, що, в свою чергу, дасть поштовх для перекваліфікації України з країни-сировинного постачальника – на високорозвинену країну, яка виробляє інноваційний готовий продукт, який може конкурувати на світовому ринку. Відповідно, зросте рівень ВВП, що спричинить до підвищення рівня життя населення.

10) Прагнення до кар'єрного зростання. Країни із вищим рівнем розвитку приваблюють працездатне українське населення можливістю реалізувати свій трудовий потенціал. Україна теж має непогані задатки для розвитку та реалізації задумів, проте потрібно активізувати їх. Для цього необхідно створити умови, привабливі для іноземних компаній для розміщення на нашій території своїх філій, потрібно вдосконалити інфраструктуру, яка полегшуватиме та спрощуватиме питання щодо комунікацій та переміщення, що, в свою чергу, знову ж, позитивно вплине на розвиток підприємництва та дасть змогу кар'єрно розвиватись, як підприємствам, так і працівникам.

Щодо прийнятих заходів в цьому напрямку, то в грудні 2019 р. Президент України В. Зеленський анонсував запуск програми «Повертайся і залишайся», в межах якої, зокрема, пропонують видавати дешеві кредити для ведення власної справи під 5 %, 7 % та 9 % річних. Ця програма передбачає видачу кредитів розміром до 1,5 млн грн строком на 5 років. Розмір відсоткової ставки за кредитом залежить від того, чи створюватиме новий або існуючих бізнес (коли мова йде про кредит на розширення) нові робочі

місця для українців [6]. Умови ставок мають наступний вигляд, що представлено на рис. 5.

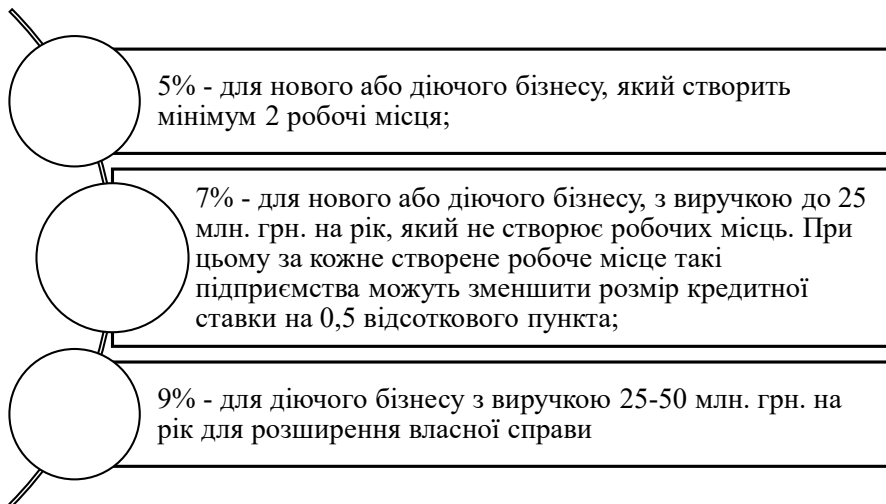

Рис. 5. Положення програми «Повертайся і залишайся», запропонованої В. Зеленським в грудні 2019р. для зменшення трудової міграції

Джерело: сформовано на основі [6].

11) Пошук партнера та кращого життя. Тут мова піде швидше про жінок, оскільки, по-перше, згідно статистичних даних їх чисельність, станом на 1 грудня 2019 р., майже на 3 млн більше, ніж чоловіків і становить відповідно 20,01 млн та 17,28 млн осіб [1]. Таким чином, трьом мільйонам жінок не достанеться пари, це якщо не враховувати безліч факторів, як: життя на 2 сім'ї, потенційна нездатність чоловіка бути парою (спосіб життя: алкоголізм, наркоманія, хвороби) тощо. Навіть, за таким підрахунком, більшість представниць жіночої статті бачить, що в Україні мало претендентів на майбутнього чоловіка, тому вони виїжджають в туристичних та інших цілях за кордон з надією знайти там собі кращу пару та побудувати майбутнє. Зменшити тенденцію такого

впливу можна шляхом заохочення працездатного чоловічого населення залишатись та працювати на території України, створюючи для цього сприятливі умови на засадах аналізу цін на оплату праці тих професій, які за своїми обов'язками відносяться швидше до чоловічих професій.

12) Бажання задовільнити особисті потреби різного роду. Тут варто розглядати такі причини виїзду молодого та працездатного населення, як: негаразди в сім'ї, бажання стати незалежним, жити окремо, побачити інші країни тощо. Зменшити вплив цього фактору можна за рахунок впровадження програм розвитку молоді, їх зайнятості, збільшення практичних занять під час навчання з метою заохочення молоді залишатись працювати та мати місце роботи, щоб мати змогу знімати собі окреме житло, щоб почувати самостійність в житті, а не кардинально все міняти, виїжджаючи за кордон, подальше від домівки.

Висновки та пропозиції. Таким чином, розглянувши основні тенденції міграційних процесів робочої сили в Україні, вони свідчать про те, що дані тенденції зростають із кожним роком. При цьому головною причиною виїзду є незадовільний розмір заробітної плати в Україні, хоча й поряд із цією, виникають інші причини, які також мають значний вплив на збільшення кількості бажаючих виїхати за кордон, хоча і не займають ще перше місце в даному угрупованні. Шляхи подолання зростання таких тенденцій та зменшення їх впливу, в більшості випадків, полягають у формуванні та впровадженні державних заходів та програм, які передбачатимуть зростання економічного розвитку країни та заохоченню населення займатись діяльністю та працевлаштуванням на території України.

Список використаної літератури

1. В Украине живет 37,3 миллиона человек – оценка правительства. *Украинская правда*: веб-сайт. URL: <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2020/01/23/7238191/> (дата звернення: 29.03.2020)
2. Відставання зарплат в Україні від сусідніх країн залишається суттєвим. *РБК – Україна* : веб-сайт. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/otstavanie-zarplat-ukraine-sosednih-stran-1576830684.html> (дата звернення: 26.03.2020)
3. Моніторинг міграційної ситуації та змін у сфері управління міграцією та

- кордонами. 2019: звіт / Державна міграційна служба України : веб-сайт. URL: https://dmsu.gov.ua/assets/files/migprocess/zvit_vypusk_2019_03.pdf (дата звернення: 25.03.2020)
4. Народний рух. Головні цифри про еміграцію українців за останні 20 років. *НВ* : веб-сайт. URL: <https://nv.ua/ukraine/events/emigraciya-ukraincev-interesnye-fakty-i-cifry-statistika-oon-novosti-ukrainy-50067302.html> (дата звернення: 24.03.2020)
 5. Наукова та інноваційна діяльність України. 2018: стат. зб. / Державна служба статистики України : веб-сайт. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/09/zb_nauka_2018.pdf (дата звернення: 30.03.2020)
 6. Повернення заробітчан в Україну: Зеленський анонсував дешеві кредити для бізнесу під 5-9% річних. *Громадське Життя* : веб-сайт. URL: <https://hromadske.ua/posts/povernennya-zarobitchan-v-ukrayinu-zelenskij-anonsuvav-deshevi-krediti-dlya-biznesu-pid-5-9-richnih> (дата звернення: 29.03.2020)
 7. Рейтинги міст України – п'яте всеукраїнське муніципальне опитування. *Соціологічна група «Рейтинг»* : веб-сайт. URL: http://ratinggroup.ua/research/regions/pyatyy_vseukrainskiy_municipalnyy_opros.html (дата звернення: 26.03.2020)
 8. Росія виходить із моди: названо основні тренди трудової міграції українців. *Перший український інформаційний* : веб-сайт. URL: <https://www.5.ua/ru/ekonomyka/rossiya-vikhodyt-yz-modi-nazvani-osnovnie-trendi-trudovoi-myhratsyy-ukrayntsev-208321.html> (дата звернення: 27.03.2020)
 9. Трудова міграція: там, де нас нема. *Тиждень* : веб-сайт. URL: <https://tyzhden.ua/Economics/208309> (дата звернення: 24.03.2020)
 10. Українська міграція: чого очікувати сусідам? *Міжнародний центр перспективних досліджень* : веб-сайт. URL: <http://www.icps.com.ua/ukrayinska-mihratsiya-choho-ochikuvatyi-susidam/> (дата звернення: 23.03.2020)
 11. Хомутенко Л.І., Гребенюк А.П. Міграційні тенденції в Україні: особливості української трудової міграції. *Інфраструктура ринку*. 2016. Вип. 2. С. 35-39. URL: http://market-infr.od.ua/journals/2016/2_2016_ukr/8.pdf (дата звернення: 24.03.2020)-

Стаття надійшла: 19.04.2020 р.

Е. В. Рудинская,

кандидат экономических наук, доцент

доцент кафедры экономики и управления

Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова

Французский бульвар 24/26, 65058, г. Одесса, Украина

e-mail: elena.rudinskaya@gmail.com

А. В. Паук,

студентка специальности «Менеджмент»

Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова

Французский бульвар, 24/26, г. Одесса, 65058, Украина

e-mail: aleksandra.pauk@ukr.net

МИГРАЦИОННЫЕ ПРОЦЕССЫ РАБОЧЕЙ СИЛИ И ПУТИ ИХ СНИЖЕНИЯ

На сегодняшний день вопрос оттока рабочей силы за границу стоит очень остро. Украина ежедневно теряет драгоценные рабочие кадры, что беспрерывно влияет на ухудшение ситуации во многих секторах экономики. Учитывая нынешнее положение Украины, необходимым условием решения сложившейся ситуации является поиск путей для предотвращения развития демографического и кадрового кризиса в стране. В данной статье рассмотрены основные причины, которые вызывают миграционные процессы рабочей силы в Украине. Определены факторы, которые влияют на формирование миграционных процессов, описано современное состояние миграции трудовых ресурсов населения Украины, приведен перечень наиболее распространенных стран-потенциальных работодателей для украинцев. Так же, на основе данного исследования, приведены основные пути снижения тенденции миграции рабочей силы Украины и предложены мероприятия для решения этих проблем.

Ключевые слова: трудовая миграция, миграционные процессы, украинские мигранты, государственное регулирование, страна-донор, страна-реципиент.

O. V. Rudinska,

PhD in Economics, docent,

associate professor of Economics and Management Department

Odessa I. I. Mechnikov National University

24/26, Frantsuzkiy av., Odessa, 65044, Ukraine

e-mail: elena.rudinskaya@gmail.com

A.V. Pauk,

student of specialty «Management»

Odessa I. I. Mechnikov National University

24/26 Frantsuzkyi bulvar, Odessa, 65058, Ukraine

e-mail: aleksandra.pauk@ukr.net

WORK FORCE MIGRATION PROCESSES AND WAYS TO REDUCE THEM

With the globalization of the world economy, the international migration of labor and population is becoming an increasingly important factor in the economic, social, and demographic development of many countries. To date, the issue of the outflow of labor abroad is very acute. Ukraine loses a valuable workforce every day, which continuously affects the worsening situation in many sectors of the economy. This problem is especially significant in the non-hospital cities of Ukraine because, in contrast to the towns of millionaires, where there is always an opportunity to earn money, small towns cannot offer a high level of wages. In this regard, most workers decide to go abroad to

make money, which leads to a halt in the work of large and medium enterprises and small businesses. Given the current situation in Ukraine, it is necessary to continually try to find ways to improve the situation to prevent the development of the demographic and personnel crisis in the country, which are inevitable, if not affect it. Based on this, this article discusses the main reasons that cause migration processes in the labor force in Ukraine. The factors that influence the formation of migration processes are identified, the current state of labor migration of the population of Ukraine is described, a list of the most common potential employer countries for Ukrainians is given. Also, based on this study, the main ways to reduce the migration trend of the labor force of Ukraine are presented, and measures are proposed to solve these problems.

Key words: labor migration; migration processes; Ukrainian migrants; state regulation; donor country; recipient country.

References

1. V Ukraine zhivet 37,3 milliona chelovek – otsenka pravitelstva [There are 37.3 million people living in Ukraine - a government estimation]. *Ukrainskaia Pravda. – Ukrainian truth. (electronic journal)*. Retrieved from : <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2020/01/23/7238191/> (accessed 29 March 2020). [in Russian]
2. Vidstavannia zarplat v Ukraini vid susidnikh krain zalyshaietsia suttevym. [The backlog of wages in Ukraine from neighboring countries remains significant]. *RBK – Ukraina. – RBC - Ukraine (electronic journal)*. Retrieved from : <https://www.rbc.ua/rus/news/otstavanje-zarplat-ukraine-sosednih-stran-1576830684.html> (accessed 26 March 2020). [in Ukrainian]
3. Derzhavna mihratsiina sluzhba Ukrainy (2019) *Monitorynh mihratsiinoi sytuatsii ta zmin u sferi upravlinnia mihratsiieiu ta kordonamy* [Monitoring the migration situation and changes in the area of migration and border management]. Retrieved from : https://dmsu.gov.ua/assets/files/migprocess/zvit_vypusk_2019_03.pdf (accessed 25 March 2020).
4. Narodnyi rukh. Holovni tsyfry pro emihratsiiu ukrainsiv za ostanni 20 rokiv [People's movement. The main figures about the emigration of Ukrainians over the last 20 years]. *NV. – NV. (electronic journal)*. Retrieved from : <https://nv.ua/ukraine/events/emigraciya-ukraincev-interesnye-fakty-i-cifry-statistika-on-novosti-ukrainy-50067302.html> (accessed 23 March 2020). [in Ukrainian]
5. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2018) *Naukova ta innovatsiina diialnist Ukrainy* [Scientific and innovative activity of Ukraine]. Retrieved from : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/09/zb_nauka_2018.pdf (accessed 30 March 2020).
6. Povernennia zarobitchan v Ukrainu: Zelenskyi anonsuvav deshevi kredyty dlia biznesu pid 5-9% richnykh [Return of Workers to Ukraine: Zelensky announced cheap business loans at 5% per annum]. *Hromadske Zhyttia. – Public Life (electronic journal)*. Retrieved from : <https://hromadske.ua/posts/povernennya-zarobitchan-v-ukrayinu-zelenskij-anonsuvav-deshevi-krediti-dlya-biznesu-pid-5-9-richnih> (accessed 29 March 2020). [in Ukrainian]

7. Reitynhy mist Ukrainy – p'iate vseukrainske munitsypalne opytuvannia [Ratings of Ukrainian cities - the fifth all-Ukrainian municipal poll]. *Sotsiologichna hrupa «Reitynh»*. – *Sociological group «Rating»*. (electronic journal). Retrieved from : http://ratinggroup.ua/research/regions/pyatyy_vseukrainskiy_municipalnyy_opros.html (accessed 26 March 2020). [in Ukrainian]
8. Rosiia vykhodyt iz mody: nazvano osnovni trendy trudovoi mihratsii ukrainsiv [Russia goes out of style: the main trends of labor migration of Ukrainians are named]. *Pershyi ukrainskyi informatsiinyi*. – *The first Ukrainian informational (electronic journal)*. Retrieved from : <https://www.5.ua/ru/ekonomyka/rossyia-vikhodyt-yz-modi-nazvani-osnovnie-trendi-trudovoi-myhratsyy-ukrayntsev-208321.html> (accessed 27 March 2020). [in Ukrainian]
9. Trudova mihratsiia: tam, de nas nema. [Labor migration: where we are not]. *Tyzhden*. – *Week (electronic journal)*. Retrieved from : <https://tyzhden.ua/Economics/208309> (accessed 24 March 2020). [in Ukrainian]
10. Ukrainska mihratsiia: choho ochikuvaty susidam? [Ukrainian migration: What to expect neighbors?]. *Mizhnarodnyi tsentr perspektyvnykh doslidzhen*. – *International Center for Policy Studies (electronic journal)*. Retrieved from : <http://www.icps.com.ua/ukrayinska-mihratsiya-choho-ochikuvaty-susidam/> (accessed 23 March 2020). [in Ukrainian]
11. Khomutenko L.I., Hrebeniuk A.P. (2016) Mihratsiini tendentsii v Ukraini: osoblyvosti ukrainskoi trudovoi mihratsii. [Migration trends in Ukraine: features of Ukrainian labor migration]. *Infrastruktura rynku*. – *Market infrastructure (electronic journal)*, vol. 2, pp. 35-39. Retrieved from : http://market-infr.od.ua/journals/2016/2_2016_ukr/8.pdf (accessed 24 March 2020). [in Ukrainian]